

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC SÁNG TẠO CHO TRẺ 5-6 TUỔI THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG TẠO HÌNH Ở TRƯỜNG MẦM NON

Nguyễn Thị Thùy Lan
Trường Đại học Trà Vinh

Tóm tắt: Hoạt động tạo hình cung cấp cho trẻ nhiều cơ hội để trẻ trải nghiệm, hiểu biết về văn hóa, phát triển trí tưởng tượng, tư duy và sáng tạo. Qua nghiên cứu định lượng kết hợp định tính, bài báo nhằm hệ thống một số vấn đề về lý luận, phân tích thực trạng năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi ở Trường mầm non Hoa Hồng. Từ đó, đề xuất biện pháp nâng cao hiệu quả phát triển năng lực sáng tạo cho trẻ thông qua hoạt động tạo hình.

Từ khóa: Năng lực sáng tạo; Hoạt động tạo hình; Trẻ 5-6 tuổi; Môi trường giáo dục trẻ em

FOSTERING CREATIVITY IN 5-6-YEAR-OLD CHILDREN THROUGH VISUAL ART ACTIVITIES IN KINDERGARTEN EDUCATION

Nguyen Thi Thuy Lan
Tra Vinh University

Abstract: Creative activities provide children with many opportunities to experience, understand culture, develop imagination, thinking, and creativity. Through quantitative and qualitative research, the article aims to systematize some theoretical issues and analyze the current state of the creative ability of 5-6 year-old children at Hoa Hong Kindergarten. From there, it proposes measures to improve the effectiveness of developing creative ability for children through creative activities

Keywords: Creative abilities; Creative activities; Children aged 5-6; Children's educational environment.

Nhận bài: 12/06/2025

Phản biện: 10/07/2025

Duyệt đăng: 14/07/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh khoa học kỹ thuật phát triển mạnh mẽ và hội nhập quốc tế như hiện nay, sáng tạo (ST) là một kỹ năng quan trọng đối với sự phát triển của con người, được UNESCO công nhận là một năng lực quan trọng trong tương lai (Sun et al, 2020).

Sáng tạo là khả năng tạo ra những ý tưởng mới, độc đáo và có giá trị (De Bono, 2009). Theo Gardner (1993), độ tuổi mầm non (MN) là thời kỳ vàng để phát triển năng lực sáng tạo nhờ vào trí tưởng tượng phong phú và sự tò mò bẩm sinh của trẻ. Tiềm năng này sẽ phát triển cao hơn khi trẻ được nuôi dưỡng trong một môi trường giáo dục có tính khuyến khích và cung cấp nhiều cơ hội để trẻ sáng tạo. Hơn nữa, nhân cách của con người được hình thành ngay từ lứa tuổi MN. Do đó phát triển sáng tạo cho trẻ ngay từ tuổi MN là rất quan trọng.

Hoạt động tạo hình (HĐTH) ở trường MN mang bản chất sáng tạo, không chỉ giúp trẻ khám phá thế giới xung quanh mà còn phản ánh những sự vật hiện tượng đã gây ấn tượng mạnh mẽ với trẻ. Trẻ thể hiện xúc cảm, tình cảm trước cái đẹp và bộc lộ tâm tư, tình cảm, những ước muốn bằng hình tượng nghệ thuật, dưới cách nhìn và cách thể hiện riêng của trẻ. Sáng tạo trong nghệ thuật tạo hình có ảnh hưởng tích cực đến quá trình phát triển toàn diện nhân cách trẻ về thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm - kỹ năng xã hội và thẩm mỹ.

Năng lực ST của trẻ 5-6 tuổi trong HĐTH được hiểu là khả năng vận dụng những kiến thức, kỹ năng, thái độ và kinh nghiệm đã có để tạo ra những giá trị mới về nghệ thuật tạo hình thông qua sử dụng các ngôn ngữ tạo hình như hình ảnh, màu sắc, đường nét,... Phát triển năng lực ST của trẻ 5-6 tuổi thông qua HĐTH là những tác động giáo dục làm cho khả năng ST của trẻ lan tỏa và tiếp tục phát triển những giá trị mới về nghệ thuật tạo hình như ý tưởng mới, sử dụng đa dạng các phương tiện biểu cảm và ngôn ngữ nghệ thuật (hình ảnh, đường nét, mảng khối, màu sắc,...) để tạo ra sản phẩm mới phù hợp với động cơ, hứng thú của trẻ.

Bài viết nghiên cứu cơ sở lý luận và thực tiễn về năng lực ST và tổ chức HĐTH phát triển ST cho trẻ 5-6 tuổi ở Trường MN Hoa Hồng. Từ đó, đề xuất biện pháp phát triển năng lực ST cho trẻ 5-6 tuổi thông qua HĐTH.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp định lượng kết hợp định tính để hệ thống lý luận và phân tích thực trạng. Công cụ trắc nghiệm TSD-Z của Klaus K. Urban (1995) được sử dụng để đánh giá năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi thông qua tranh vẽ. Khảo sát thực hiện trên 100 trẻ 5-6 tuổi ở Trường MN Hoa Hồng, thành phố Mỹ Tho, tỉnh Tiền

Giang. Dữ liệu thu thập được xử lý bằng phần mềm SPSS 26.0.

2.2. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

2.2.1. Một số vấn đề lý luận về phát triển năng lực sáng tạo cho trẻ 5-6 tuổi thông qua hoạt động tạo hình

2.2.1.1 Đặc điểm sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi

Trẻ 5-6 tuổi nổi bật với trí tưởng tượng phong phú, liên tưởng mạnh mẽ và tinh thần tò mò, yêu thích khám phá. Sáng tạo của trẻ được thể hiện thông qua các hoạt động chơi và trải nghiệm, thường mang tính không chủ định và duy kỷ. Trẻ chưa có khả năng tự lập kế hoạch hay biểu đạt ý tưởng rõ ràng; ý tưởng thường đến một cách ngẫu nhiên. Trẻ cũng quan tâm đến “cái gì được vẽ” hơn là “vẽ như thế nào” (Lê Thanh Thủy, 2006).

Torrance (1981) chia sáng tạo thành năm yếu tố: độ trôi chảy (số ý tưởng), tính linh hoạt (đa dạng trong tư duy), tính độc đáo (sự khác biệt), tính triển khai (phát triển ý tưởng), và tính trừu tượng (khả năng khái quát). Dựa vào biểu hiện, mức độ sáng tạo của trẻ có thể chia thành ba mức: 1) Lắp lại theo mẫu nhưng linh hoạt theo cảm xúc; 2) Thay đổi chi tiết như màu sắc, bố cục; 3) Sáng tạo vượt khuôn mẫu với tư duy và cách thể hiện riêng (Trần Văn Tinh, 2006).

2.2.1.2. Công cụ đánh giá năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi

Hiện nay có nhiều công cụ đánh giá sáng tạo, như test của Guilford (1977), Torrance (1981), và tại Việt Nam là Chuẩn PTTE 5 tuổi (Bộ GD&ĐT, 2024). Đặc biệt, trắc nghiệm TSD-Z do K.K. Urban phát triển và Nguyễn Huy Tú việt hóa (2000) được dùng phổ biến.

TSD-Z gồm hai bài Test A và B với 6 họa tiết gợi mở, yêu cầu trẻ vẽ tiếp để hoàn chỉnh. Tranh của trẻ được chấm theo 14 tiêu chí phản ánh khả năng mở rộng, sáng tạo biểu tượng, tư duy không khuôn mẫu, phối cảnh, tính thẩm mỹ và thời gian thực hiện. Tổng điểm tối đa là 72 điểm. Dựa vào tổng điểm, trẻ được xếp loại theo 7 mức độ từ kém đến xuất sắc.

Việc áp dụng TSD-Z giúp đánh giá sâu năng lực sáng tạo của trẻ ở cả phương diện tư duy và biểu hiện, hỗ trợ giáo viên điều chỉnh hoạt động giáo dục phù hợp và phát hiện những tiềm năng sáng tạo đặc biệt ở trẻ.

2.2.2. Thực trạng năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi ở Trường mầm non Hoa Hồng

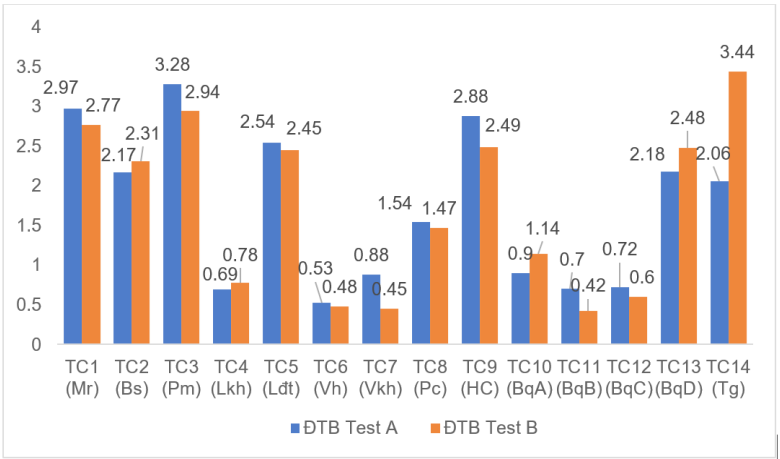
Nghiên cứu này sử dụng trắc nghiệm TSD-Z và thang đo likert 05 mức độ để khảo sát năng lực sáng tạo của trẻ.

Bảng 2.3. Quy ước thang điểm, chuẩn đánh giá mức độ sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi

TT	Tiêu chí đánh giá	Điểm số	Chuẩn đánh giá
1	Chưa đạt	1	1.00 – 1.80
2	Đạt	2	1.81 – 2.60
3	Khá	3	2.61 – 3.40
4	Giỏi	4	3.41 – 4.20
5	Xuất sắc	5	4.21 – 5.00

- Khảo sát mức độ sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi theo 14 tiêu chí

Biểu đồ 2.1. Mức độ sáng tạo của trẻ 5- 6 tuổi ở Trường MN Hoa Hồng theo 14 tiêu chí của trắc nghiệm TSD-Z

Theo Biểu đồ 2.1, qua 02 lần khảo sát mức độ sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi theo 14 tiêu chí từ dưới mức đạt cho đến mức giỏi.

Nghiên cứu sử dụng trắc nghiệm TSD-Z kết hợp với thang đo Likert 5 mức độ để khảo sát và đánh giá năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi. Thang điểm chia thành 5 mức: Chưa đạt (1.00-1.80), Đạt (1.81-2.60), Khá (2.61-3.40), Giỏi (3.41-4.20) và Xuất sắc (4.21-5.00).

Kết quả khảo sát theo 14 tiêu chí của TSD-Z cho thấy có sự khác biệt về mức độ sáng tạo giữa các nhóm tiêu chí. Nhóm năng lực thể hiện ý tưởng nội dung gồm các tiêu chí TC1, TC2, TC3, TC5, TC13 cho kết quả từ mức trung bình đến khá. Đặc biệt TC3 (phần tử mới) đạt điểm trung bình cao nhất, cho thấy trẻ có tiềm năng sáng tạo phong phú. TC5 và TC13 cũng có một số trẻ thể hiện năng lực sáng tạo riêng biệt, không rập khuôn theo mẫu.

Ngược lại, nhóm tiêu chí thể hiện hình thức gồm TC4, TC6, TC7, TC8, TC10, TC11, TC12 có điểm trung bình dưới mức đạt, cho thấy trẻ còn hạn chế về bố cục, phối cảnh và các kỹ năng biểu đạt không theo khuôn mẫu. Nhóm tiêu chí về cảm xúc và thời gian (TC9, TC14) đạt mức trung bình đến giỏi. TC14 (thời gian duy trì hoạt động) cho thấy khả năng tập trung tốt của trẻ trong Test B.

Kiểm định t-test cho thấy sự khác biệt điểm trung bình giữa hai lần khảo sát không có ý nghĩa thống kê ($p = 0.381 > 0.05$), tuy nhiên độ lệch chuẩn cao phản ánh sự chênh lệch rõ rệt giữa các cá nhân.

Phân tích tranh vẽ của trẻ ghi nhận các nét mở rộng như vẽ thêm mặt người, bánh xe, tàu thủy; phần tử mới thể hiện qua hình ảnh quen thuộc như công chúa, con vật, phương tiện giao thông; cảm xúc được thể hiện qua hoạt cảnh vui chơi. Tuy vậy, phần lớn trẻ chưa thể hiện được phối cảnh, cấu trúc không gian và các yếu tố phá cách, trừu tượng. Điều này phản ánh cả sự chưa đồng đều về năng lực của trẻ và sự hạn chế trong hướng dẫn của giáo viên.

Kết quả phân loại mức độ sáng tạo theo 7 mức độ của trắc nghiệm TSD-Z cho thấy phần lớn trẻ ở mức trung bình đến trên trung bình: Test A có 65% trẻ ở mức trung bình trở lên, trong đó 4% đạt xuất sắc; Test B có 63,62% trẻ ở mức trung bình trở lên, với 5% đạt xuất sắc và không có trẻ ở mức

dưới trung bình. Sự chênh lệch giữa hai lần khảo sát có ý nghĩa thống kê ($p = 0.047 < 0.05$), có thể do điều kiện thực hiện Test B thuận lợi hơn.

Tổng thể, khảo sát cho thấy trẻ có nền tảng tốt về phát triển ý tưởng nhưng còn hạn chế về kỹ năng tạo hình và biểu đạt sáng tạo. Việc tổ chức hoạt động tạo hình hiện nay còn mang tính khuôn mẫu, cần được điều chỉnh theo hướng mở, khuyến khích trẻ phá cách, phát huy tiềm năng sáng tạo một cách tự do và linh hoạt hơn.

2.3. Đề xuất biện pháp phát triển năng lực sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi thông qua hoạt động tạo hình ở trường mầm non

Biện pháp 1: Nâng cao nhận thức của GV về phát triển sáng tạo cho trẻ 5-6 tuổi thông qua hoạt động tạo hình

a. Mục đích, ý nghĩa: Giúp GV hiểu được mọi trẻ đều có tiềm năng ST và HĐTH có nhiều ưu thế trong phát triển năng lực ST của trẻ. Từ đó, nâng cao nhận thức, có thái độ tích cực, chủ động trong hỗ trợ, thúc đẩy trẻ phát triển tưởng tượng và sáng tạo trong HĐTH.

b. Nội dung thực hiện

Tổ chức Bồi dưỡng chuyên đề “Phát triển năng lực ST của trẻ 5-6 tuổi thông qua HĐTH”; Hội giảng minh họa, thực hành áp dụng nội dung bồi dưỡng vào thực tiễn giáo dục trẻ ở lớp và rút kinh nghiệm thực hiện; Hội thảo về nâng cao chất lượng thực hiện chuyên đề.

Truyền thông đến phụ huynh và cộng đồng bằng nhiều hình thức (treo pano, phát cảm nang,...) về tầm quan trọng, nội dung, phương pháp và hình thức phát triển ST cho trẻ thông qua HĐTH ở trường MN và ở nhà.

Kết nối GV với phụ huynh và cộng đồng qua: website, zalo, facebook, zoom để chia sẻ thông tin khoa học và kết quả thực hiện chuyên đề.

Biện pháp 2: Thiết kế môi trường giáo dục giàu tính nghệ thuật và kết nối đa lĩnh vực, khơi dậy cảm xúc, vốn biểu tượng, phát triển sáng tạo của trẻ

a. Mục đích, ý nghĩa: Cải tiến môi trường giáo dục trẻ ở trường MN thành môi trường giáo dục mở, giàu tính nghệ thuật, kết nối đa lĩnh vực tạo cơ hội cho trẻ trải nghiệm, kết nối kỹ năng và kinh nghiệm qua các hoạt động thực tiễn và phát triển sáng tạo liên tục.

b. Nội dung thực hiện

**Thiết kế môi trường giáo dục giàu tính nghệ thuật theo mô hình Reggio Emilia*, một trong các mô hình giáo dục mầm non tiên tiến như STEM, Montessori. Trẻ được đặt làm trung tâm, học tập qua trải nghiệm thực tế. Giáo viên chọn phòng yên tĩnh, đủ ánh sáng, sắp xếp khu vực xưởng nghệ thuật gồm: khu vực sáng tạo, khu trưng bày, khu lưu trữ sản phẩm. Vật liệu sử dụng đa dạng, gần gũi thiên nhiên như hoa, lá, sỏi... Bổ sung bàn ánh sáng, gương, máy chiếu để kích thích tưởng tượng. Các sản phẩm của trẻ được trưng bày ở tường, trần, cột để tạo không gian nghệ thuật phong phú. Trang thiết bị bằng gỗ an toàn, giáo cụ được sắp xếp trật tự, dễ tiếp cận.

**Khai thác xưởng nghệ thuật theo định hướng kết nối đa lĩnh vực, khơi dậy cảm xúc thẩm mỹ, vốn biểu tượng tạo hình và phát triển sáng tạo của trẻ trong HĐTH* giáo viên tổ chức nhiều hoạt động tạo hình theo chủ đề. Ví dụ: chủ đề “Lễ hội Halloween” có các hoạt động vẽ, cắt dán, làm đèn, thiết kế thời trang, kể chuyện sáng tạo. Trẻ cùng tham gia từ lên ý tưởng đến thực hiện. Tác phẩm được trưng bày và mời phụ huynh, cộng đồng tham quan triển lãm – góp phần tạo mối liên kết giữa trường học và xã hội trong phát triển sáng tạo cho trẻ.

Biện pháp 3: Sử dụng kết hợp các yếu tố văn hóa dân gian và mô hình giáo dục tiên tiến trong tổ chức HĐTH phát triển ST cho trẻ

a. Mục đích, ý nghĩa: Đổi mới quá trình tổ chức HĐTH phát triển sáng tạo cho trẻ thông qua việc tiếp cận với giá trị văn hóa dân tộc và các mô hình giáo dục MN tiên tiến.

b. Nội dung và biện pháp thực hiện

Vận dụng mô hình giáo dục tiên tiến, đặc biệt là STEAM kết hợp 5E, giúp trẻ học tập thông qua trải nghiệm liên môn và các bước: khám phá, khảo sát, giải thích, củng cố, đánh giá. Giáo viên khơi gợi sự tò mò, tổ chức cho trẻ thực hành, thảo luận và trình bày sản phẩm, từ đó phát triển tư duy phân biện và khả năng giải quyết vấn đề.

Vận dụng giá trị văn hóa dân gian, giáo viên tổ chức các hoạt động tạo hình từ chất liệu dân gian như mây, tre, lá, đất,... tạo tiểu cảnh mang đậm bản sắc địa phương. Ứng dụng nghệ thuật dân gian như hát ru, múa rối, kể chuyện cổ tích,...

để khơi gợi cảm xúc và dẫn dắt vào HĐTH. Trẻ được tham gia trò chơi dân gian, lễ hội, sáng tạo sản phẩm và kể chuyện từ tranh vẽ, nặn đất. Mời nghệ nhân đến hướng dẫn trực tiếp, góp phần bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống.

Biện pháp này tạo ra sự kết nối hiệu quả giữa nghệ thuật, giáo dục và văn hóa dân tộc trong phát triển năng lực sáng tạo của trẻ.

Biện pháp 4: Sử dụng kết hợp trắc nghiệm TSD-Z và Chuẩn phát triển trẻ em 5 tuổi để đánh giá năng lực sáng tạo của trẻ, điều chỉnh kế hoạch và tạo động lực cho trẻ

a. Mục đích, ý nghĩa: Kết hợp các công cụ đánh giá năng lực ST sẽ bổ sung cho nhau những ưu thế của từng loại công cụ, giúp GV đánh giá khách quan, từ tổng thể đến chi tiết mức độ sáng tạo của trẻ 5-6 tuổi theo chuẩn quốc gia và chuẩn quốc tế, kịp thời biểu dương tạo động lực cho trẻ và điều chỉnh kế hoạch.

b. Nội dung thực hiện: Tổ chức bồi dưỡng, giúp cán bộ quản lý và GV hiểu rõ đặc điểm, tính chất, cách sử dụng kết hợp trắc nghiệm TSD-Z, Chuẩn PTTE 5 tuổi và vận dụng vào thực tiễn đánh giá năng lực ST của trẻ.

Tiến trình thực hiện:

• *Bước 1. Đánh giá tổng thể năng lực sáng tạo của trẻ theo Chuẩn PTTE 5 tuổi.* Xác định tiêu chí đánh giá năng lực ST của trẻ dựa vào chuẩn 20 và các chỉ số (60, 61, 63) của Chuẩn PTTE 5 tuổi. Xếp loại: Trẻ thực hiện đạt $\geq 70\%$ yêu cầu của tiêu chí: Đạt; Trẻ thực hiện đạt $< 70\%$ yêu cầu của tiêu chí: Chưa đạt.

• *Bước 2: Đánh giá chi tiết năng lực sáng tạo của trẻ theo bộ Test TSD-Z.* GV sử dụng một hoặc hai Test A và B để khảo sát trẻ. Gọi hỏi và yêu cầu trẻ hoàn chỉnh bức tranh bằng cách vẽ tiếp theo các đường nét có sẵn. Quan sát động cơ, hứng thú, ý tưởng, cách thể hiện của trẻ. Đánh giá tranh vẽ của trẻ theo trắc nghiệm TSD-Z.

• *Bước 3: Tổng hợp kết quả.* Kết hợp kết quả đánh giá 02 công cụ với biểu hiện thực tế và nhận xét, đánh giá:

+ Năng lực ST tốt: Đạt Chuẩn PTTE 5 tuổi và đạt trắc nghiệm TSD-Z từ mức khá trở lên.

+ Năng lực ST chưa đạt: Chưa đạt Chuẩn PTTE 5 tuổi và đạt trắc nghiệm TSD-Z từ mức trung bình trở xuống.

• **Bước 4: Điều chỉnh hoạt động giáo dục.** Dựa trên kết quả đánh giá, GV điều chỉnh kế hoạch giáo dục và khen ngợi những tiến bộ của trẻ.

Đề tài đã khảo nghiệm các biện pháp đề xuất. CBQL, GV Trường MN Hoa Hồng đánh giá các biện pháp đề xuất đều rất cần thiết ($4,40 \leq \bar{X} \leq 4,68$). Hệ số Cronbach's Alpha = 0.975, thể hiện độ tin cậy rất cao của thang đo.

III. KẾT LUẬN

Năng lực sáng tạo là yếu tố nền tảng giúp trẻ

phát triển toàn diện trong thế kỷ 21. Qua khảo sát tại Trường MN Hoa Hồng, có thể thấy trẻ 5–6 tuổi có tiềm năng sáng tạo rõ nét nhưng vẫn cần được khơi dậy và phát huy đúng cách. Các biện pháp đề xuất trong nghiên cứu không chỉ mang tính khả thi, phù hợp với thực tiễn nhà trường mà còn góp phần đổi mới tổ chức HĐTH theo định hướng phát triển năng lực. Đây là cơ sở quan trọng để nâng cao chất lượng giáo dục, đáp ứng yêu cầu đổi mới chương trình giáo dục mầm non hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Basma Rashed Alghufali (2024). *Artistic Activities and Developing Creative Thinking Skills among Children in Early Childhood*. American Journal of Human Psychology, Vol. 2, Issue 1 (2024), trang 48–57. DOI: 10.54536/ajhp.v2i1.2505
2. Nguyễn Thành Hải (2018). *Mô hình dạy học 5E trong giáo dục STEM*. Truy cập: <https://hocvienkhampha.edu.vn/mo-hinh-day-hoc-5e-trong-giao-duc-stem>, truy cập 12/2/2025
3. Balaji Niwlikar (2024). *Torrance's Theory of Creative Thinking and 5 Important Components of Creativity*. Truy cập: <https://www.careershodh.com/author/balajini/>
4. Trần Văn Tính. (2009). *Bước đầu đánh giá tính sáng tạo của trẻ em mẫu giáo 5 tuổi tại Hà Nội bằng trắc nghiệm KVS-P*. Tạp chí Tâm lý học, 11, 60–63.
5. Lê Thanh Thủy (2006). *Giáo trình phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam. https://drive.google.com/file/d/1ArMRc91fHXJfpvV1haKNL_GGB6spWKBS/view
6. Nguyễn Huy Tú. (2006). *Bộ trắc nghiệm sáng tạo TSD–Z của Klaus K. Urban với những ứng dụng ở nước ngoài và Việt Nam*. Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.